

“เปลี่ยนวิถี” ลดหนี้ เพิ่มรายได้

การจัดสวัสดิการบ้านหนองอ้อ ตำบลบ้านสิงห์ จังหวัดราชบุรี

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองอ้อ

ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๓ ต.บ้านสิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ในตำบลนี้ มีหมู่บ้านทั้งหมด ๑๒ หมู่บ้าน มีสินค้า “ตุ๊กตา” เป็นสินค้า OTOP ขึ้นชื่อ วางจำหน่ายอยู่ในร้านสองฝั่งริมถนนสายเพชรเกษม

สภาพพื้นที่เป็นสภาพกึ่งเมืองกึ่งชนบท ในอดีตที่ผ่านมามีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ เป็นชุมชนที่มีเชื้อสายได้แก่ ไทย จีน จีนแต้จิ๋ว ลาวเวียงและญวน มีประชากรจำนวน ๑๓๐๐ คนเศษ ทั้งตำบลมีประชากร ๑๑,๔๘๒ คน จำนวนครัวเรือน ๒๖๐ ครัวเรือน เป็นเพศชาย ๖๔๕ คน เพศหญิง ๖๕๕ คน ขนาดชุมชนมีพื้นที่ ๙๕๐ ตารางกิโลเมตร ห่างจากตลาดตัวเมืองอำเภอโพธารามประมาณ ๕ กิโลเมตร เป็นพื้นที่อยู่ในเขตชลประทานโครงการคลองส่งน้ำและบำรุงรักษาฝั่งซ้ายชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีอาชีพรับจ้างมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อาชีพทำหัตถกรรมในครัวเรือนรับจ้างเย็บ “ตุ๊กตา” รับจ้างโรงงาน เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ และค้าขาย ในเวลาต่อมาเข้าสู่ยุคแห่งการพัฒนา เกิดการขยายตัวด้านการค้าภาคอุตสาหกรรม ในเขตพื้นที่ภาคตะวันตก อันเป็นสาเหตุก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาต่าง ๆ จึงตามมา เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน การพึ่งพาตนเองน้อยลง กลับไปพึ่งปัจจัยภายนอก พึ่งผู้อื่น เกิดปัญหาคนว่างงาน ปัญหาสิ่งแวดล้อมติดทะลักเข้าสู่หมู่บ้าน ทำลายระบบประเพณีวัฒนธรรม เยาวชนหลบซ่อนมั่วสุมอยู่บริเวณสถานที่ต่าง ๆ ในเวลากลางคืน รถมอเตอร์ไซด์วัยรุ่นแผดเสียงรบกวนโสตประสาททั้งกลางวันกลางคืน ทุนนิยมบริโภคนิยมกระตุ้นให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยหลายสายทาง อีกทั้งความเทียมหน้าเทียมตาในสังคม สิ่งหลากหลายเหล่านี้ เป็นสาเหตุก่อให้เกิด เงินไหลออกนอกชุมชน ชาวบ้านเริ่มหันมาพึ่งพาเล่นแชร์กัน ในที่สุด หันมากู้เงินนอกระบบที่บริการทันใจแต่ดอกเบี้ยสูงสุดโหดถึงร้อยละ ๔๐ บาท แถมตั้งเงินกลับรายวันการประกอบอาชีพจึงเกิดขึ้นไม่ได้เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนชั่วคราวเท่านั้น จึงเกิดภาวะหนี้สินตามมา ความน่าเชื่อถือในคำพูด ความจริงใจต่อกันน้อยลง แยกกันในหมู่บ้านจึงปรึกษาหารือกันหาทางแก้ไข เข้าไปปรึกษาหารือกับท่านพระครูวิจิตรพัฒนโสภณ เจ้าอาวาสวัดพระศรีอารีย์ ต.บ้านเลือก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ได้พบแบบที่หลวงพ่อนำมาก่อตั้ง คือกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม จ.ตราด จึงเป็นที่มาการเกิดกลุ่มสัจจะที่บ้านหนองอ้อ ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕ สมาชิก ๘๑๓ คน เงินออมหุ้น ๔๙,๓๑๐ บาท มีคณะกรรมการบริหารงาน ๓ ระดับ ระดับที่ ๑ กรรมการที่ปรึกษา ๑๘ คน ทำหน้าที่ให้คำแนะนำและกำลังใจ ระดับที่ ๒ กรรมการศูนย์ทำงานทำหน้าที่ ปฏิบัติงานในวันทำการกลุ่มจาก คนกลางวัยคนหนุ่มที่มีการศึกษา และเก็บเงินหวย ระดับที่ ๓ กรรมการแกนนำหมู่บ้าน คัดเลือกจากคนที่ชอบช่วยสังคม กลุ่มละ ๕ คน ๗ กลุ่ม ๓๕ คน ทำหน้าที่สื่อสารสมาชิก เป็นเสมือนแขนขาของกลุ่ม รวม ๗๑ ตำแหน่ง ๕๓ คน การตั้งกลุ่มใช้

กลุ่มสี่จะ มีพื้นฐานมาจากงานทำวิจัยโครงการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและภาวะหนี้สินชุมชนบ้านหนองอ้อ แบบมีส่วนร่วม ของสำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย (สกว.) โดยท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์วัลย์ สีจันทร์ และคุณลักขณา วงศ์ยะรา (หนึ่ง) พี่เลี้ยงในระยะแรก จาก ม.เกษตรศาสตร์ เขตกำแพงแสน อ.ศาลายา จ.นครปฐม เข้ามาเปิดเวทีชวนคุย เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๔๕ ทำความเข้าใจ คำว่า วิจัยและรูปแบบการวิจัย กับทีมวิจัย ๒๓ คน เพาะบ่มเป็นเวลา ๑ ปี ได้ศึกษากระบวนการทำงาน อบรม ศึกษาดูงานตลอดระยะเวลา ๔ ปีเต็ม เจ้าหน้าที่ได้ติดต่อประสานงานไปที่ ม.มหิดล อ.ศาลายา จ.นครปฐม มีท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอี่ยมทองดี สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทภาคตะวันตก เป็น NODE ของโครงการนี้ ผลรับที่ได้จากการวิจัย ทำให้ทีมงานรู้จักตัวตน มีข้อมูลในการพัฒนา เกิดสติปัญญา ที่จะแก้ไขหนี้สินที่ค้นพบ ๓ ประเภท ซึ่งอยู่ในสถานะ “รายได้วิ่งตามรายจ่าย” คือ

หนี้เพื่ออนาคต หมายถึง หนี้ที่วางรากฐานให้กับความมั่นคงในชีวิต ทั้งตนเองและครอบครัว เช่น หนี้เพื่อการลงทุนประกอบอาชีพ และหนี้เพื่อการศึกษา เป็นต้น

หนี้เพื่อความอยู่รอด หมายถึง หนี้ที่สร้างขึ้นด้วยความจำเป็น สำหรับการจุนเจือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ ได้แก่ การซื้ออาหารเงินเชื่อ เชื้อข้าวสารได้ ๑ เดือน ยืมเงินจ่ายค่าน้ำค่าไฟ เป็นต้น

หนี้เพื่อความฟุ่มเฟือย หมายถึง หนี้ที่สร้างขึ้นด้วยความไม่จำเป็น แต่ต้องการความสะดวกสบาย ความบันเทิง และความทัดเทียมหน้าเทียบตาทางสังคม ได้แก่ ผ่อนโทรศัพท์ เครื่องเสียง มือถือ ผ่อนสร้อยทองคำ หนี้ค่าเช่าและบุหรี เป็นต้น

กลุ่มมีวิสัยทัศน์ว่า “งานเป็นระบบ การเงินมีวินัย ใฝ่คุณธรรม ห้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง ” และได้ต่อยอดโครงการวิจัยระบบแลกเปลี่ยนสิ่งของแบบพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีท่าน ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน ผอ. มูลนิธิบูรณะชนบทในพระบรมราชูปถัมภ์ ดำเนินการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนสิ่งของ โดยไม่ใช้เงินตราในวันทำการกลุ่มและตลาดนัดทุกวันศุกร์ ที่หน้าวัดหนองอ้อ ปัจจุบันเหลือเพียงในกลุ่มเท่านั้น เพราะว่า พี่ชผลบางฤดูในท้องถิ่นไม่มี โดยมีคำขวัญว่า “ให้ดีกว่าได้ ใจแลกใจ สานเครือข่ายวัฒนธรรม ” การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมที่หายไปให้กลับคืนมา ทำให้อุชนรุ่นหลังเกิดการเรียนรู้ ถึงแม้ว่าจะเป็นการทำที่ทวนกระแสและท้าทายความคิด แต่เป็นการฝึกฝนคุณธรรม ด้านเมตตา กรุณา

กลุ่มสัจจะบ้านหนองอ้อ รับสมาชิกไว้ ๓ ประเภท คือ พระสงฆ์ ท่าน **พระครูสุนทรพิพิธการ** เจ้าอาวาสวัดหนองอ้อ เข้าเป็นสมาชิก **นักเรียนโรงเรียนวัดหนองอ้อ** เป็นสมาชิก **ชาวบ้านหมู่ ๓ บ้านหนองอ้อ** เป็นสมาชิก รวมเรียกว่า “บวร” จำนวนสมาชิก ปัจจุบัน ๘๓๗ คน จำนวนเงินออม ๒,๓๔๗,๗๕๙ บาท กองทุนสวัสดิการ จำนวน ๔๕๐,๑๑๗ บาท

ผลที่เกิดจากการจัดสวัสดิการ ทำให้สมาชิกมองเห็นคุณค่าและค่าของการจัดสวัสดิการ การจัดสวัสดิการต่อยอดส่งเสริมอาชีพตามวิถีชีวิตชาวบ้าน คือทำอาชีพอะไรในหมู่บ้าน กลุ่มเสนอแนวคิดให้มารวมกลุ่มกันทำ พร้อมทั้งจะนำเงินสวัสดิการค่าบำรุงบำนาญให้ประกอบอาชีพ และได้ต่อยอดโครงการปลดหนี้กรรมการ ทำบัญชีรับ - จ่ายในครัวเรือน เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการตนเอง รู้จักกิน ใช้จ่าย รู้จักประหยัดและอดออม ตลอดจนเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับบุตรหลานในโอกาสต่อไป

การดำเนินการกลุ่มสัจจะของพระอาจารย์สุบิน มีแก่นแท้คือ การสร้างคุณธรรม และสวัสดิการกลุ่ม ให้แก่กลุ่มคนทั้งชนบทและในเมือง

ในระยะสั้น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน จากการเป็นหนี้ และทำความเข้าใจได้ ปรึกษาหารือกัน

ในระยะยาว พัฒนาคน พัฒนาสวัสดิการ การสร้างงานสร้างอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม จัดตั้งกองทุนระดับตำบล สร้างศูนย์ข้อมูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงภาคีต่อยอดกิจกรรมในชุมชน มีการต่อยอดกิจกรรมต่าง ๆ เรื่อยไป ดังนี้

๑. ก่อตั้งร้านค้าชุมชนขายข้าวสาร ให้ทุน ๘๐,๐๐๐ บาท เพื่อลดรายจ่าย
๒. ตั้งกลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ ๔๒ ตัว ๆ ละ ๑๒,๐๐๐ บาท จำนวนเงิน ๕๐๔,๐๐๐ บาท เพื่อเพิ่มรายได้
๓. ตั้งกลุ่มอาชีพค้าขาย จำนวนเงิน ๑๒๐,๐๐๐ บาท เพื่อให้รวมตัวมีอาชีพในหมู่บ้าน
๔. ตั้งกลุ่มอาชีพตุ๊กตา จำนวนเงิน ๑๒๐,๐๐๐ บาท เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน
๕. โครงการปลดหนี้กรรมการจากหนี้นอกระบบเข้ามาสู่กลุ่ม มีโอกาสหลุดหนี้

มีเงื่อนไข ทำความดี ช่วยเหลือกลุ่ม ค่าบำรุงถูก ได้ดำเนินการปลดหนี้ไปแล้วจำนวนเงิน ๑,๐๑๐,๐๐๐ บาท เพื่อสร้างคนให้มีคุณธรรม

มีการประเมินและติดตามผล เพื่อย้อนเงินกลับมาสู่ชุมชน ให้สมาชิกมองเห็นความสำคัญของกลุ่ม มีศรัทธาเชื่อมั่นว่า กลุ่มสัจจะจัดสวัสดิการบ้านหนองอ้อ ช่วยเหลือสมาชิกได้จริง

การบูรณาการกองทุนและเชื่อมโยงภาคี ตั้งกองทุนสวัสดิการตำบล

การจัดตั้งสวัสดิการตำบลบ้านสิงห์ ระยะแรก จัดเวทีจุดประกายความคิดประสานชุมชนต่าง ๆ จากบพัฒนาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ได้จากเทศบาลตำบล จึงมีโอกาสรู้จักกับแกนนำหมู่บ้านด้วย ทำความเข้าใจ โดยใช้รูปแบบที่สำเร็จแล้วจากภาคใต้ จ.สงขลา มาพูดคุยกับแกนนำ เรื่องการตั้งกองทุนสวัสดิการ ทำไปทำไม เกิดประโยชน์อะไรกับชุมชน แล้วชาวบ้านจะได้อะไร การขยายแกนนำและเชื่อมโยงภาคี ทางกลุ่มสัจจะได้ประสานต่อเนื่องมาแล้ว จึงสะดวกในการปฏิบัติงานในด้านนี้ โดยเฉพาะกับเทศบาลตำบลบ้านสิงห์และเครือข่าย

ระยะต่อมา ประชุมแกนนำขับเคลื่อนงานกองทุน ว่าเรามีทุนเก่าเท่าไร เราจะรวมทุนที่มีอยู่กับทุนใหม่ นำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างไร พร้อมกับตั้งคณะกรรมการก่อตั้งกองทุนขึ้นมา เพื่อที่จะยกย่องระบียบกองทุนและคณะกรรมการบริหารกองทุน ต่อมาได้ตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการ และออกระเบียบกองทุนสวัสดิการตำบล เพื่อให้มีส่วนร่วมในการวางวัตถุประสงค์และแผนงานร่วมกัน ตั้งเป้าหมายเพื่อจะเดินไปสู่จุดความสำเร็จร่วมกัน

แผนงาน/สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป ได้แก่เรื่องอะไรบ้าง

๑. การพัฒนาศักยภาพทีมงานกองทุนสวัสดิการ
๒. ขยายฐานสมาชิกและกองทุนสวัสดิการตำบล
๓. การทำข้อมูลศูนย์การเรียนรู้องค์กรการเงิน
๔. การทำวิจัยท้องถิ่น
๕. สสำรวจความต้องการของสมาชิก
๖. เชื่อมโยงภาคี และขยายผลงาน

ปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะช่วยหนุนเสริมให้ประสบความสำเร็จ

๑. สสำรวจทุนเดิมที่มีอยู่ในชุมชน
๒. จุดประกายความคิด ค้นหาศักยภาพในชุมชน ขยายแกนนำ ประสานภาคี
๓. ใช้ผู้นำต้นแบบที่มีความรู้ความสามารถ
๔. ใช้ทุนทางสังคม
๕. ใช้ประเพณี, วัฒนธรรม, ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประสานเครือข่าย
๖. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์, เสนอแนวคิด,